

KADIN ECZACILAR PERSPEKTİFİNDEN ECZACILIK MESLEĞİ

PHARMACY PROFESSION FROM THE PERSPECTIVE OF FEMALE PHARMACISTS

Miray ARSLAN*¹, Efsun Sima ÇOBAN², Sevgi ŞAR³

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, 65080,
Van, Türkiye

²Denizli Devlet Hastanesi, 20100, Denizli, Türkiye

³Ankara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, 06100, Ankara,
Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, eczacılık sektörünün farklı alanlarında çalışan kadın eczacılar perspektifinden eczacılık mesleğinin değerlendirilmesi ve aynı zamanda kadın eczacıların iş doyumlarının ele alınmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın evrenini Ankara ilinde eczacılığın farklı alanlarında çalışan kadın eczacılar oluşturmaktadır. Çalışmada nitel görüşme yönteminden yararlanılmış olup, görüşmede katılımcılara yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler tamamlandıktan sonra nitel görüşme esnasında tutulan kısa notlar ve ses kayıtları ile elde edilen veriler araştırmacılar tarafından çözümlenerek, tematik analiz yapılmıştır.

Sonuç ve Tartışma: Çalışmada, Meslek Tercihi, Karşılaşılan Zorluklar ile İş Doyumu ve Memnuniyet olmak üzere üç temel tema belirlenmiştir. Belirlenen temalar ve alt temalar değerlendirildiğinde, eczacılık mesleğinin icrasında cinsiyet farklılığının herhangi bir olumsuzluk oluşturmadığı görülmüştür. Kadın eczacıların genel olarak mesleki memnuniyetlerinin çalıştıkları alana bağlı olarak değişkenlik gösterdiği, özellikle akademisyen kadın eczacılarının mesleki memnuniyetlerinin çok yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Mesleki memnuniyet maddi olarak ele alındığında ise memnuniyet düzeyi en yüksek olan grubun serbest eczacılık yapan kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçların gerek meslek tercihi yapacak olan bireylere ve gerekse çalışma alanı seçiminde kararsızlık yaşayan eczacılık mesleği mensuplarına yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: eczacılık, kadın, mesleki memnuniyet

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is evaluating the pharmacy profession from the perspective of the female pharmacists working in different areas of the pharmaceutical sector, also addressing the job satisfaction of the female pharmacists.

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Miray Arslan
e-posta / e-mail: eczmirayarslan@gmail.com, Tel. / Phone: +90 432 444565/21148

Material and Method: *The population of the study consists of female pharmacists working in different fields of the pharmacy profession in Ankara. The qualitative interview method was used in the study and semi-structured questions were asked to the participants. After the interviews were completed, the data obtained from the short notes and voice recordings held during the qualitative interview were analyzed by the researchers and thematic analysis was conducted.*

Result and Discussion: *In the study, three main themes were determined: Vocational Preference, Difficulties Encountered and Job Satisfaction. When the identified themes and sub-themes were evaluated, it was seen that gender difference did not cause any negativity in the practice of the pharmacy profession. It has been observed that the job satisfaction of female pharmacists depending on the field in which they work, and the job satisfaction of the academic female pharmacists, in particular, is very high. When job satisfaction is taken into consideration financially, it is determined that the group with the highest level of satisfaction is women working as a community pharmacist. It is thought that the results obtained in this study will guide both the individuals who will make a career choice and the members of the pharmacy professionals who are indecisive in the selection of the working area.*

Keywords: *job satisfaction, pharmacy, women*

GİRİŞ

Kadınların toplumdaki statüleri dünyadaki gelişmeler ile birlikte ev odaklı işlerle uğraşan birey olmaktan, gerek toplumsal ve gerekse ekonomik kalkınmada yer alan bireyler olmaya doğru değişiklik göstermiştir [1]. Ülkemizde meslek hayatının çeşitli alanlarında özellikle Cumhuriyet'in ilanından itibaren yer alan kadınlar eczacılık alanında varlıklarını hissettirmişlerdir. Türkiye'de 1839 yılında *Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne*'de *Eczacılık Sınıfı*'nın açılması ile başlayan eczacılık eğitimine başlangıçta sadece erkek öğrenciler alınırken, 1922 yılından itibaren Kadırga'daki Eczacılık Mektebi kayıtlarında kız öğrencilerin de adına rastlanılmaktadır [2-7]. Eczacılık eğitimine ilk başlayan kadın, 1924 yılında 226 numarayla kayıt yaptıran ve bir buçuk ay sonra okuldan ayrılan *Ayşe Saadet Hanım* olduğu bilinmektedir. Eczacılık Mektebi'ne 1927 yılında kayıt olan *Fatma Belkis (Derman) Hanım*, *Fatma Bedriye (Siren) Hanım* ve *Ayşe Semra (Erçin) Hanım* ise 1930 yılında mezun olan ilk kadın eczacılardır [8-10]. İlerleyen yıllarda ise eczacılık eğitimi gören kadınların sayısı giderek artış göstermiştir.

Türk Eczacıları Birliği tarafından 2018 yılında yayınlanan Sağlık İlaç ve Eczacılık İstatistiklerine bakıldığında ülkemizde kayıtlı 32894 eczacının bulunduğu ve bunların %56'sının kadın olduğu görülmektedir. Türkiye'deki kadın eczacıların istihdam alanları ele alındığında büyük çoğunluğunun eczane eczacılığı yapmayı tercih ettiği görülmektedir. Ülkemizde 2019 Haziran ayı Türk Eczacıları Birliği verilerine göre toplam 26210 serbest eczane bulunmakta olup bunlardan 13.846'sının sahibi kadın eczacılardır. Bunun yanı sıra üniversite, kamu ve özel sektörde görev yapmakta olan pek çok kadın eczacı bulunmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, eczacılık sektörünün farklı alanlarında mesleklerini icra eden kadın eczacıların kendi çalışma alanları özelinde eczacılık mesleğini değerlendirmeleri ve bu bağlamda kadın eczacıların iş doyumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın evrenini, Ankara ilinde eczacılık mesleğinin farklı alanlarında çalışan kadın eczacılar oluşturmaktadır. Çalışmada nitel görüşme yönteminden yararlanılmış olup, görüşmede kullanılacak olan yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme protokolü Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun bir şekilde Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 06 Mayıs 2019 tarihli toplantısında alınan 175 sayılı karar ile uygun bulunmuştur. Görüşmelere başlamadan ise katılımcılar bilgilendirilmiş olur formunu imzalamışlardır.

Çalışmaya ilaç endüstrisinde görev yapan, kamuda çalışan, akademisyen olarak görev yapan ve serbest eczacı olarak hizmet sunmakta olan kadın eczacılardan eşit sayıda olacak şekilde toplam 20 eczacı davet edilmiştir. Verilerin tekrarlamaya başlaması ile birlikte görüşme sayısı yeterli görülmüş olup, uygulama sona erdirilmiştir.

Nitel görüşmeler araştırmacılardan biri tarafından gönüllü mahremiyetinin korunacağı bir mekânda yüz yüze yapılmıştır. Görüşmeler sırasında gönüllüden onay alınarak ses kaydı gerçekleştirilmiştir. Her bir nitel görüşmede gönüllülere nitel görüşme araştırma protokolünde belirlenmiş olan, yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra öncelikle nitel görüşme esnasında tutulan kısa notlar ve ses kayıtları ile elde edilen veriler araştırmacılar tarafından çözümlenerek kodlanmıştır. Veriler arasında bağlantı kurabilmek amacıyla kategoriler belirlenip temalar oluşturulmuş ve içerik analizi yapılmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmaya 20 kadın eczacı katılmış olup, katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Nitel görüşmelerin tamamlanması ile ses kayıtları ve görüşme sırasında tutulmuş olan kısa notlar çözümlenerek temalar oluşturulmuştur. Çalışmada *Meslek Tercihi, Karşılaşılan Zorluklar ile İş Doyumu ve Memnuniyet* olmak üzere üç temel tema belirlenmiştir. Çalışmaya ait tema ve alt temalar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Katılımcı numarası	Çalışma alanı	Yaş	Medeni hal	Eczacı olarak çalıştığı süre (yıl)
E1	Serbest Eczane	30	Evli	6
E2		47	Bekar	25
E3		47	Bekar	25
E4		37	Evli	14
E5		34	Evli	8
E6		46	Evli	25
E7		29	Bekar	7

E8	Kamu	27	Evli	4
E9		28	Bekar	4
E10		46	Evli	21
E11	Üniversite	41	Evli	19
E12		56	Evli	34
E13		39	Evli	7
E14		57	Bekar	34
E15		29	Bekar	5
E16	İlaç Sanayi	24	Bekar	2
E17		37	Evli	15
E18		28	Evli	4
E19		27	Bekar	3
E20		35	Evli	12

*Katılımcılar E1:1. Eczacı-...-E20: 20. Eczacı olacak şekilde kodlanmıştır.

Tablo 2. Ana ve Alt Temalar

Ana temalar	Alt temalar
Meslek Tercihi	Aile etkisi Üniversiteye giriş sınavı sonucunun etkisi Saygın ve sosyal bir meslek oluşu
Karşılaşılan Zorluklar	Çalışma saatleri Nöbetler Cinsiyete bağlı yaşanan zorluklar
İş Doyumu ve Memnuniyet	Maddi açıdan Manevi açıdan

Eczacıların Meslek Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Çalışma sonucunda katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde, katılımcıların meslek tercihlerinde ailelerinin etkisi, üniversiteye giriş sınavının sonucu ile eczacılığın sosyal ve saygın bir meslek oluşu algısı olmak üzere üç önemli faktör olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun mesleğini bilinçli olarak tercih ettiği ve tercihlerini en çok etkileyen unsurların ise üniversiteye giriş sınavı sonuçları ve aile etkisi olduğu tespit edilmiştir.

E2: “Annem çok istemişti. Meslek seçiminde kararsızdım. Ben de annemi dinledim.”

E8: “Sağlık alanının her zaman geleceği olduğunu düşündüğüm için seçtim. ... Bir de o zamanlar ailem esnek çalışma saatleri var, ailenle ilgilenirsin gibi söylemlerle beni yönlendirdi.”

E10: “Açıkçası meslek seçimim bilinçli değildi. Sınava girerken ailemin eczacılık mesleğine yönlendirmesi sonucu tercih ettim...”

E11: “Babam çok istemişti. Tıp fakültesini kazanmayınca eczacılık mesleğini tercih ettim.”

E17: “...Annem eczane açmamı çok istiyordu...”

Yukarıda da belirtildiği gibi katılımcılar aile etkisi dışındaki en önemli faktörün üniversite sınavından alınan sonuç olduğunu ifade etmişlerdir.

E3: “Bilinçli olarak tercih etmedim. Sayısal alanda başarılıydım ve ilgim o yöneydi. Bizim dönemde genellikle sağlık alanında seçim yaparken ya tıp ya dış hekimliği ya da eczacılık tercih edilirdi. Ben eczacılık fakültesini kazandım...”

E5: “...puan açıklandıktan sonra da benim için en mantıklı tercih eczacılık oldu...”

E6: “İlk tercihim tıptı. Puanım yeterli gelmedi. Bizim zamanımızda eczacılık prestijli ve kadınlara yakıştırılan bir meslekti. Ben eczacılığı tercih ettim...”

E7: “Ben tıp ya da eczacılık istiyordum. O yıl tıp fakültelerinde artış çok fazla oldu o yüzden ben de eczacılık bölümünü kazanabildim.”

Literatüre bakıldığında bireylerin üniversite veya meslek tercihlerini ele alan pek çok çalışma ile karşılaşılmaktadır [11-14]. Bu çalışmalarda da benzer şekilde aile etkisinin ve üniversite sınav sonuçlarının bireylerin meslek seçiminde etkili olan faktörler arasında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, Kıran ve Taşkıran’ın eczacılık fakültesi öğrencilerin meslek tercihine etki eden faktörleri ele aldıkları çalışmada mesleğe duyulan ilgi ve üniversite sınavının aile etkisinden daha önemli olduğu belirlenmiştir [15]. Bu iki temel neden dışında katılımcıların eczacılığın saygın bir meslek olduğunu düşündüklerinden ve insanlar ile ilişkilerinin yoğun olduğu bir meslek olmasından dolayı tercih ettikleri görülmüştür.

E1: “...Ben eczacılığın saygın bir meslek olduğunu düşünerek tercih ettim...”

E8: “... Sosyal yönünün hoşuma gitmesi de tercihlerimde etkili oldu...”

E18: “Eczacılığı aslında çok da bilinçli olarak seçmedim ama tercih ederken düşündüklerim ve hayal ettiklerim; sağlık alanında çalışmak, insanlarla iletişim kurmaktı...”

E19: “...sağlık sektörüne olan ilgim ve insanlarla iletişim kurmayı sevdiğimden dolayı tercih ettim.”

Ek olarak, ülkemizde eczacılık mesleğinin kadınlarla özdeşleştirilmiş olması ve kadınların iş hayatı ile birlikte ev işleri ve annelik gibi sorumluluklarını da rahatlıkla halledebileceğine inandıklarından dolayı bu mesleği seçtikleri görülmüştür.

Katılımcıların mezuniyet sonrası çalışma alanlarının belirlenmesine yönelik görüşleri değerlendirildiğinde ise, çoğunluğunun fakülte eğitimine başladıklarında serbest eczacılık yapma hayali ve hedefi olduğu görülmüştür. Katılımcılar bu hayal ve hedeflerinin özellikle üniversite eğitimleri sürecinde değişim gösterdiğini ve bu değişim ile farklı alanlara yöneldiklerini ifade etmişlerdir.

E6: “...Eczane açan arkadaşlarım hiç memnun değildi. Zaman ayıramamaktan, hafta sonları çalışmaktan yakınıyorlardı. Kamu eczacılığının giriş çıkış saatleri belli, hafta sonları tatil. O yüzden kamuya yöneldim.”

E10: “...Okul döneminde stajımı eczanede yapmıştım. Oradaki deneyimlerime göre serbest eczacılığın bana göre olmadığına karar verdim. Bizim dönemimizde ilaç sanayisinde eczacılar tercih edilmiyordu. 1 sene çalışıp gidiyorlar diye düşünüyorlardı. Bizim yerimize daha düşük ücretle kimyagerler ve biyologlar çalıştırıyorlardı. Akademik anlamda da pek başarılı değildim. Bu yüzden ben de kamuya yöneldim.”

E11: “Üniversiteye başlamadan önce serbest eczacılık istiyordum. Eczane ortamını seviyordum, hayalimdi... 2.sınıftan sonra eczane eczacılığı fikrimden vazgeçtim, akademisyenliği hedef belirledim. Çünkü okulumu çok sevmişim. Araştırma yapmak, laboratuvarlarda çalışmak ilgilimi çekmişti...”

E12: “ ... eczacılık fakültesine geldiğimde akademisyenliği düşünüyor muydum? Hayır, düşünmüyordum. Mezun olduktan sonra kafamda yavaş yavaş şekillendi.”

Elde edilen bu bulgular mevcut literatür ile de paralellik göstermektedir [11-14]. Yukarıda da belirtildiği gibi katılımcıların çoğu eczacılık fakültesini, eczane açma düşüncesiyle seçtiğini ancak bu kararlarının üniversite eğitimi sürecinde değiştiğini belirtmişlerdir. Akademisyen kadın eczacıların çoğu fakülte ortamını sevmeleri ve bu ortamdaki ayrılmak istememeleri, özel firmada çalışan kadın eczacıların ise kendilerini sürekli geliştirmeyi ve aktif bir şekilde çalışmayı sevmelerinden dolayı bu alanlarda çalışmak istediklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Meslek Hayatında Karşılaşılan Zorluklar

Katılımcıların meslek hayatlarında yaşadığı zorluklar çalışma alanlarına bağlı olarak değişiklik göstermekte olup, bu zorlukların özellikle çalışma saatleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu tema altında çalışma saatleri, nöbetler ve cinsiyet etkisi olmak üzere üç alt tema ele alınmıştır.

Çalışma saatlerini farklı çalışma alanlarına göre ele alındığında özellikle serbest eczacı olan katılımcıların günlük çalışma saatlerinden ve hafta sonu çalışıyor olmaktan memnun olmadığı belirlenmiştir.

E1: “Cumartesi çalışıyor olmak gerçekten aile ve sosyal yaşantımı çok etkiliyor. Bana sadece pazar günü kalıyor... Çalışma koşullarından memnunum fakat saatlerimiz çok uzun...”

E3: “Saatlerin uzun olması ve haftada 6 gün olması bana zorluk yaşıyor...Çalışma saatlerimiz çok uzun...Günde neredeyse 11 saat...”

E5: “Çalışma saatlerinden memnun değilim. Özellikle cumartesi çalışıyor olmak insanı yoruyor...”

Serbest eczacıların aksine kamu eczacılarının birçoğu çalışma saatlerinden ve koşullarından memnun olduğunu belirtmiştir. Akademisyen eczacılar ve ilaç sanayiinde çalışan eczacılar açısından da çalışma saatleri bir sorun teşkil etmemektedir. Akademisyen eczacılar genel olarak memuriyette olduğu gibi mesai saatleri olmadığını ama bu durumun onları rahatsız etmediğini ifade etmiştir.

E15: “Üniversitede mesai kavramı olmuyor. Her an hocadan mail gelebiliyor, fakültede işimiz çıkabiliyor, ama bu durum bana uygun. 8.00-17.00 çalışmaktansa bu durumu tercih ederim.”

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde Warr-Cook-Wall ölçeğine göre İngiltere’de eczacıların genellikle işlerinden memnun olduklarını özellikle de kadın eczacıların iş memnuniyetinin daha yüksek olduğu kaydedilmiştir [16-18]. Çalgan ve ark. tarafından Ankara il merkezinde yapılan ve katılımcıların çoğunluğunun kadın eczacılardan oluştuğu çalışmada elde edilen bulgularda ise eczacıların tükenmişlik açısından risk altında olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma sonucuna göre en büyük tükenmişlik sendromu nedeni fiziksel koşullar ve çalışma saatlerinin uzunluğu olarak belirlenmiştir [19]. Bu duruma paralel olarak, bu çalışmada da kadın eczacıların büyük bir çoğunluğu çalışma saatlerinin uzun olmasından dolayı çalışma verimliliğinin düştüğünü, aile ve sosyal yaşamına etki ettiğini belirtmişlerdir. Akademisyen kadın eczacılar bu durumu hayatını ve görevlerini programlayarak çözüme kavuşturduğu görüşünde fikir birliği göstermişken, serbest eczacılık yapmakta olan kadın eczacılar özellikle Ankara ilinde cumartesi günlerinin de mesai saatleri içinde olması sebebiyle olumsuzluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Liu ve ark. ’nın Avustralya’da hastane eczanesi personelleri ile yaptıkları çalışma sonucunda da benzer şekilde uzun çalışma saatlerinin eczacıların verimliliğini düşürdüğü gözlemlenmiştir [20].

Serbest eczacılar ve hastane eczacıları açısından önem arz eden diğer bir konu ise nöbetlerdir. Serbest eczacılar nöbet sürelerinin uzun oluşundan ve bir kadın olarak nöbetlerde tek başlarına zorlandıklarından dolayı rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Cinsiyet farklılığının serbest eczacılar açısından en çok fark oluşturduğu noktanın nöbetler olduğu tespit edilmiştir.

E1: “Nöbette bir kadın eczacı olarak tek başına kalamıyorsun. Personelinizden ya da ailenizden destek alıyorsunuz. Bazı ilaçları erkek hastalar kadın eczacılardan almak istemiyor. Öyle zamanlarda erkek personellerim devreye giriyor. Erkek eczacı olsam durum böyle olmazdı.”

E4: “Bence özellikle nöbetlerde erkek olmam fark yaratırdı. Daha rahat olurum. Çocuklar babaya göre anneyi daha çok arıyorlar. Geceleri yanlarında olmak istiyorum...”

E5: “...Özellikle nöbetler yüzünden çoğu eczanede erkek personel şart oluyor...”

Hastane eczacısı olan katılımcılar cinsiyetin değil hastanede hizmet veren eczacı sayısının az olması gibi durumlarda nöbet sayılarının arttığını belirtmişlerdir.

E10: “...ben ilk çalışmaya başladığım yerde çok az eczacıydık. Nöbete kalıyordum tüm gece ertesi gün eve gidemiyordum. İdari personel sen kal elemana ihtiyacımız var diyordu. Ben de mecburen 24 saat boyunca çalışmış oluyordum...bu zorluklar da cinsiyete bağlı değil.”

Akademisyen eczacılar meslek hayatlarında yaşadıkları zorlukların cinsiyete bağlı olmadığını ancak cinsiyetin zorlukları aşmada fark oluşturabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, evli ve özellikle çocuk sahibi olan kadınların iş hayatı dışında ev işleri ve anneliğin getirdiği sorumluluklardan kaynaklı olarak erkeklere göre mesleklerini icra ederken zorlanabildiklerini ifade etmişlerdir.

E11: “Yine aynı zorluklarla karşılaşacağımı düşünüyorum. Fakat erkek olsam bu zorlukların altından daha rahat kalkardım. Çünkü kadın olmak Türk toplumunda ev düzeninde ana faktördür. Evdeki her türlü detayı kadının düşünmesi gerekir. Bu yüzden kadın akademisyen eczacı olmak daha zor diyebilirim...”

E13: “...Kadın olarak çalışmanın zor olduğu konusunda genel geçer bir algı vardır fakat ben böyle bir zorlukla henüz karşılaşmadım... (Erkek olsaydım da) Yine aynı zorluklarla karşılaşırdım ... yine eczacılığı seçerdim fakat tercihim akademisyenlik olmazdı.”

E15: “Yaşadığım sıkıntıların hiçbiri cinsiyetime bağlı değildi. Erkek ya da kadın eczacı olmam karşılaşacağım sıkıntıları değiştireceğini sanmıyorum.”

Katılımcılar eczacılığın çoğu çalışma alanında kadınlarının sayısının daha çok olduğunu, bu nedenle kadınlar ve erkekler arasında bir farklılık ile genel olarak karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. İlaç sanayiinde çalışan eczacılar da bu konuya vurgu yapmıştır.

E17: “Zaten eczacılık mesleğinin çoğunu kadın eczacılar oluşturuyor. O yüzden çalışma ortamımda kadın olmama bağlı bir zorlukla karşılaşmadım hiç.”

E19: “...Sadece kadın olduğum için karşılaştığım zor bir durum olmadı, sadece anlayışsız insanlarla karşılaşmak beni bazen zorladı diye düşünüyorum...Bence erkek ve ya kadın olmam durumu değiştirmezdi...”

Çalışmanın bulguları ışığında, kadın eczacıların mesleklerini yürütürken erkeklere oranla daha çok zorlandıklarını düşünmelerinin nedeninin cinsiyet değil, medeni durum olduğu tespit edilmiştir. Odabaş tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde eczacıların eczacılık mesleğinin cinsel kimliği

olmadığı vurgusu yaptığı görülmektedir [21]. Çalışma sonucuna göre bekâr kadın eczacıların, evli kadın eczacılara göre iş hayatında daha az zorluklarla karşılaştığı gözlenmiştir. Evli kadın eczacılar hem ev düzeni hem de işini aynı anda yürütmekte bazen zorluklar yaşadıklarını ve ailesine yeterince vakit ayıramadıklarını belirtmişlerdir. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından 2017 yılında yürütülmüş olan Türkiye Sağlık Personeli Memnuniyet Araştırması'nın sonuçları incelendiğinde, cinsiyet ve medeni durumun sağlık personellerinin mesleki memnuniyet düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir [22].

İş Doyumu ve Memnuniyet

Çalışma kapsamında, katılımcıların iş doyumu ve memnuniyetleri gerek maddi gerekse manevi açıdan ele alınmıştır. Serbest eczacılık yapan katılımcılar, geçmişte eczacıların daha çok kazandıklarını ve eczacılığın daha saygın bir meslek olduğunu vurgulamış ve bu gibi nedenlerden dolayı iş doyumu ve memnuniyetlerinin günümüzde iyi düzeyde olmasına karşın geçmişe göre daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Maddi açıdan iş doyumu ve memnuniyet dikkate alındığında serbest eczacı katılımcılardan 4'ünün maddi olarak serbest eczacılığın kendilerini tatmin ettiğini belirttikleri görülmüştür.

Manevi tatmin noktasında aile hayatına sağlayacağı kolaylığın yanı sıra ise çeşitli görüşler ile karşılaşmıştır.

E3: "Akademik olarak yaklaşık 5 yıl asistanlık yaptım, Türk Eczacıları Birliği'nde de 5 yıl çalıştım. Ama beni en çok tatmin eden serbest eczacılık oldu. İnsanlarla birebir iletişimde olmak, yaptığımız işin, edindiğimiz bilgilerin tamamen karşılığını gözlerinizle görüyorsunuz. Tabi biz çok ağır eğitim aldık bitkilerin adları, içindeki etken maddeler, kimyasal bileşenler gibi konular da gördük. Bu aldığımız eğitimi uygulayabileceğimiz en yakın alan eczane eczacılığı..."

E4: "Bir insana yardım edebilmek, minnetlerini almak çok güzel bir şey."

E5: "Ben mesleğimi titizlikle yaptığımı ve layıkıyla yerine getirdiğimi düşünüyorum. Hastalarım uzun uzun anlatırım, sorularına cevap veririm..."

Kamu eczacıları genel olarak maddi gelirlerinin verdikleri hizmetle orantılı olmadığını ve düşük olduğundan şikâyet etmektedirler. Kamu eczacılarının maddi ve manevi tatmin ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

E6: "...Maddi olarak diğer kamu kuruluşlarındaki eczacılara göre kıyasladığımızda neredeyse onlardan daha fazla çalışıyoruz ama aldığımız ücret onlardan daha az. ... Kadınlar

ileride aile kurmayı ve anne olmayı planladığı için ya öğretmen ya da eczacılık alanında tercihleri fazla oluyor ...”

E7: “Maddi ve manevi olarak memnun değilim. Özellikle maddi olarak düzenlemeler yapılmaya çalışılıyor umarım şartlar değişir...”

E8: “Maddi açıdan memnunum. Her ay gelen para miktarım belli ve emekli olurken yüksek miktarda ikramiye alacağım. Manevi açıdan da tatmin oluyorum.”

E9: “Hem maddi hem de manevi açıdan tatmin oluyorum. Maddi olarak çevremdeki diğer farklı mesleklerdeki arkadaşlarımla kendimi kıyasladığımda çok daha iyi fark var. Manevi olarak ise yaptığım iş hastaları ilgilendirdiği için tatmin oluyorum. Zira SGK’da yaptığım iş yurtdışından gelen yani yetim ilaçların hastalara verilip verilmemesi. Bunlar hayati önem taşıyan ve çok pahalı ilaçlardır. O yüzden geçmiş olsun dememin ardından onların bana teşekkür ederim dediğini duymak, onlara hayatına dokunabildiğimi bilmek beni çok mutlu ediyor.”

Bulgular doğrultusunda kamu eczacılarının genel olarak elde ettikleri maddi gelirden memnun olmadığı görülmektedir. Akademisyen eczacılar gözüyle konuya bakıldığında, katılımcıların maddi açıdan tam olarak tatmin olamasalar da akademik derece arttıkça maddi doyumun da artacağı görüşüne sahip oldukları ve eğitmen rolünün manevi doyumunu sağlamada etkili olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

E11: “...Yeni eczacılar yetiştirmek güzel bir şey”

E13: “Manevi yönden tatmin oluyorum maddi olarak ise bu çalışma performansı için yeterli olduğunu düşünüyorum.”

E14: “Manevi yönden tatmin oluyorum fakat maddi olarak özellikle asistan olduğumuz zamanlarda hiç tatmin etmiyordu. Dışarda çalışan herkes bizden daha iyi maaşlara sahipti. Şuan biraz daha tatmin edici bir maaş alıyorum...”

Son olarak ilaç sanayiinden katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Tecrübe ve çalışılan birime bağlı olarak katılımcıların maddi ve manevi doyum düzeylerinde değişiklikler olduğu görülmektedir.

E16: “Başlangıç olarak maddi açıdan tatmin etmiyor. Kıdem atlamam gerekiyor. Fakat manevi yönden işi öğrendikçe, bir şeyleri yönettikçe oldukça tatmin edici oluyor. Ben sınıflandırma bölümünde çalışıyorum. İşimi seviyorum. Beni tatmin ediyor.”

E17: “Evet, hem maddi hem de manevi yönden beni tatmin ediyor. Zaten o yüzden 15 yıldır mesleğimi severek devam ediyorum. Ama bu tatmin kişinin kendisine neler kattığıyla da ilgili.

Ben çalışma hayatım, mastırım ve doktoram boyunca sürekli öğrenmeye açık olarak kendimi geliştirmeye çabaladım.”

E18: “Mesleğim şuan için ortalamaya göre maddi olarak tatmin ediyor diyebilirim. Manevi olarak kesinlikle tatmin ediyor...”

Çalışmada katılımcıların iş doyumunu ve memnuniyetleri maddi açıdan ele alındığında, tatmin düzeyi en yüksek olan grubun eczane eczacılarından, en düşük olan grubun ise kamuda çalışan eczacılardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Literatüre bakıldığında eczacıların iş doyumunu ve memnuniyetini ele alan pek çok çalışma yer almaktadır [23-25]. Bu çalışmalarda iki cinsiyet grubu birlikte ele alınmış olup, kadınların eczacılık mesleğindeki iş doyumunu ve memnuniyet düzeylerinin genel olarak erkeklerden yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmada da elde edilen sonuçlara baktığımızda, çalışma alanları arasında farklılıklar gözlense de kadın eczacıların genel olarak yaptıkları işten memnun olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma bulgularında dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise katılımcıların eczacılık mesleğinin birbirinden çok farklı çalışma alanına sahip olduğunu ve bu durumun onları memnun ettiğini belirtmesidir. Literatüre bakıldığında ise, Aydemir’in meslek seçeneklerindeki artışın meslek seçiminde kararsızlıklara yol açtığı görülmektedir [26]. Buna karşın, Kıran ve Taşkiran tarafından belirtildiği gibi değişen eczacılık mevzuatıyla birlikte, eczacılığın farklı çalışma alanlarına yönelen eczacı sayıları değişmekte olup [15], bu çalışma ile benzer şekilde bu durumun eczacıların mesleki memnuniyetine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma sonucunda kadın eczacıların, eczacılık mesleğini genel olarak aile yönlendirmesi ve sağlık alanında çalışmak istemesi nedeniyle tercih ettikleri ve eğitime başlamadan önce çoğu katılımcının eczane açmak dışındaki diğer çalışma alanlarından haberdar olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, kadınlar tarafından eczacılık mesleğinin bu kadar çok tercih edilmesinin sebepleri arasında eczanede kendi işinin patronu olma, çalışma şartlarını ve saatlerini kendisi belirleyebilme gibi düşüncelerin olduğu görülmüştür. Ancak, katılımcıların çoğu mezun olduktan sonra bu düşüncelerinde yarıldıklarını ve eczacılık mesleğinin çalışma şartları ve saatlerinin düşündüklerinden yorucu olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda, bu çalışmada elde edilen sonuçların gerek meslek tercihi yapacak olan bireylere ve gerekse çalışma alanı seçiminde kararsızlık yaşayan eczacılık mesleği mensuplarına yol göstereceği düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Çalışmaya katılan tüm eczacılara sundukları katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Karabıyık, İ. (2012). Türkiye’de çalışma hayatında kadın istihdamı. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 32, 231-260.
2. Baytop, T. (1985). Türk Eczacılık Tarihi, İ.Ü. Yayınları, No: 3358, Ecz. Fak. No: 47, İstanbul: Sanal Matbaacılık.
3. Baytop, T. (2000). Osmanlı Döneminde Eczacılık Öğretimi, Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları, s.96-105, İstanbul.
4. Baytop, T. (2000). Türkiye’de Eczacılık Eğitiminin 150. Yılı, Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları, s.50-57, İstanbul.
5. Baylav, N. (1968). Eczacılık Tarihi, İstanbul: Yörük Matbaası.
6. Dölen, E. (1995). Eczacılık Tarihi (Ders Notları), İstanbul: Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi.
7. Kocaer, R. (1949). Türkiye Eczacılar Almanacağı, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
8. Çubukçu, B. Prof., Dr. Asuman (Berk) Baytop. (1988). Farmakognozi Alanında Akademik Dereceleri (Dr., Doç., Prof.,) Kazanan İlk Türk Kadını. İçinde: N. Yıldırım (Ed.). Sağlık Alanında Türk Kadını (Cumhuriyetin Tıp Fakültesi'ne Kız Öğrencilerinin Kabulünün 75. Yılı), (s.341-347). İstanbul: Novartis Yayınları.
9. Şar, S. (2002). Türkiye’de eczacılık fakültelerindeki başlangıçtan bugüne lisans diploması eczacılık olan kadın öğretim üyeleri. VII. Türk Tıp Tarihi Kongresi; 4 Eylül 2002; İstanbul.
10. Şar, S., Arslan, M., Sözen Şahne, B. (2014). Türkiye’de eczacılık alanında ilk kadın eczacılar. Kadın/Woman 2000 Journal for Women’s Studies. 15(2), 141-164.
11. Tuncalı Yaman, T., Çakır, Ö. (2017). Üniversite tercihlerini etkileyen faktörlerin seçime dayalı konjoint analizi ile belirlenmesi. Makü-Uyg. Bil. Derg, 1, 65-84.
12. Köksal, K. (2016). Üniversite ve meslek tercihini etkileyen unsurlara yönelik bir alan araştırması. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 26, 39-69.
13. Gürdoğan, A. (2016). Öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen faktörler: ortaca örneği. Journal of International Social Research. 9(42), 1238-1246.
14. Sarıkaya, T., Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 7, 393-423.
15. Kıran, B., Taşkiran, E.G. (2015). Ege üniversitesi eczacılık fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinin meslek tercihine etki eden faktörler. Marmara Pharmaceutical Journal. 19, 159-167.
16. Sibbald, B., Enzer, I., Cooper, C., Rout, U. (2000). Gp job satisfaction in 1987, 1990 and 1998: lessons for the future? Fam Pract. 17, 364–371.

17. Whalley, D., Bojke, C., Gravelle, H., Sibbald, B. (2000). Gp job satisfaction in view of contract reform: a national survey. *Br J Gen Pract.* 56, 87–92.
18. Boyke, C., Sibbald, B., Gravelle, H. (2003). National survey of job satisfaction and retirement intentions among general practitioners in England. *Br Med J.* 326, 22–24.
19. Çalgan, Z., Yeğenoğlu, S., Aslan, D. (2009). Eczacılar da mesleki bir sağlık sorunu: tükenmişlik. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi.* 29, 61-74.
20. Liu, C.S., White, L. (2011). Key determinants of hospital pharmacy staff's job satisfaction. *Research in Social and Administrative Pharmacy.* 7, 51-63.
21. Odabaş, S. (2018). Devlet, eczacılar ve ilaç politikası: Mersin örneği. *Çukurova Araştırmaları.* 2, 45-56.
22. T.C. Sağlık Bakanlığı Web sayfası. (2017). Erişim Tarihi 04 Eylül 2019, erişim Adresi: <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/SAGEMpersonelMemnuniyeti2017.pdf>.
23. Carvajal, M. J., Popovici, I., Hardigan, P. C. (2019). Gender and age variations in pharmacists' job satisfaction in the United States. *Pharmacy.* 7(2), 46.
24. Carvajal, M. J., Hardigan, P. C. (2000). Pharmacists' sources of job satisfaction: inter-gender differences in response. *American Journal of Pharmaceutical Education.* 64, 420-425.
25. Al-Muallem, N., Al-Surimi, K. M. (2019). Job satisfaction, work commitment and intention to leave among pharmacists: a cross-sectional study. *BMJ open.* 9(9), e024448.
26. Aydemir, L. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimindeki kararsızlıklarına etki eden faktörler (Trabzon Örneği). *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* 5, 651-664.